

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ในปี พ.ศ.2545 พบว่าประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นปีละ 14.3 ล้านตัน เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีปริมาณมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณวันละ 9,521 ตัน คิดเป็นร้อยละ 24 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2544 ประมาณวันละ 200 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2546) ปริมาณขยะมูลฝอยยังคงแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน โดยมีสาเหตุจากการกระตุ้นเศรษฐกิจจากภาครัฐบาล ซึ่งส่งผลให้ภาคธุรกิจมีการขยายตัว มีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งการส่งเสริมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนมีผลิตภัณฑ์ที่เหลือใช้กลายเป็นขยะมากขึ้น เนื่องจากเมื่อมีจำนวนขยะมากขึ้นแต่ไม่สามารถดำเนินการกำจัดขยะได้หมดหรือการจัดการกำจัดขยะอย่างไม่ถูกลักษณะและไม่ถูกหลักวิชาการ รวมถึงการที่ประชาชนในเขตชนบทกำจัดขยะเองภายในชุมชนจึงก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้หลายหน่วยงานหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอย แต่ที่ผ่านมามีปรากฏว่าไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะต้องลดปริมาณขยะมูลฝอยลง โดยกำหนดเป็นนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ เพื่อให้มีระบบการจัดการที่ได้มาตรฐานเป็นไปตามหลักวิชาการ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนต่อไป

ในอดีตที่ผ่านมาบทบัญญัติการจัดการขยะมูลฝอยโดยเทศบาลในประเทศไทยได้ถูกพัฒนาเป็นขั้นตอน จนปัจจุบันได้ครอบคลุมประเด็นส่วนใหญ่ของการจัดการขยะมูลฝอย บทบัญญัติที่ได้ตราขึ้นในระยะหลังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้กับส่วนบริหารท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายในการกำจัดขยะมูลฝอยซึ่งประกอบด้วย การฝังกลบ การทำปุ๋ยหมักและเตาเผาขยะ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลแต่ละแห่งมีความคล้ายคลึงกัน แต่ก็ยังไม่สามารถป้องกันกิจกรรมที่อาจทำลายสิ่งแวดล้อมได้เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ มาตรการหนึ่งที่ป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุแทนการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุซึ่งหมายถึงการลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง การคัดแยกขยะมูลฝอย แต่ยังไม่มีความจริงจังในการคัดแยกขยะมูลฝอย (เทศบาลเมืองพิษณุโลก, 2540)

การจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยที่ดีไม่ได้หมายถึงการกำจัดขยะอย่างถูกต้องเหมาะสม แต่หมายถึง การมุ่งหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งก็คือการก่อให้เกิดขยะน้อยลงและลดการเสี่ยงภัยจากมลพิษของขยะ ดังนั้นการแก้ปัญหาขยะในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องเน้นที่การลดการเกิดขยะจากแหล่งก่อเกิดแทนที่จะคอยควบคุมหรือกำจัดขยะเมื่อเกิดขยะขึ้นแล้ว วิธีการที่ใช้ในการลดปริมาณขยะ ก็คือ การลดการเกิดจากแหล่งที่เกิด (Reduce) การนำวัสดุของใช้แล้วมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำวัสดุไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต (Recycle) (กรมการปกครอง, 2539) การลดปริมาณขยะมูลฝอยโดยวิธีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ จะต้องอาศัยการคัดแยกขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อแยกขยะมูลฝอยที่จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ การคัดแยกขยะจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาแก้ไขปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดแล้ว ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยลดลงและยังจะเป็นการลดภาระในดำเนินการจัดเก็บและกำจัดขยะของหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ง่ายมากขึ้น โดยเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ทิ้งในแต่ละวันในฐานะเป็นผู้ผลิตขยะมูลฝอย และการส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ โดยปกติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ตัวประชาชนจะเป็นผู้ทราบว่าเกิดปัญหาอะไร ตนเองต้องการอะไร และผลกระทบจากการพัฒนานั้นจะเกิดอะไรกับประชาชนในพื้นที่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น จึงก่อให้เกิดผลดีต่อปัญหานั้น ๆ ในลักษณะที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ตรงตามความเป็นจริง และเท่ากับเป็นการใช้ทรัพยากรที่จะทุ่มเทลงไปในการพัฒนาอย่างคุ้มค่า เพราะถ้าหากประชาชนได้เกิดความรู้สึกว่าตัวเป็นเจ้าของโครงการแล้วจะมีสำนึกในการดูแลและรักษาโครงการนั้นต่อไปด้วย

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับประชาชนและประชาชนกับภาครัฐในการช่วยพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ปัจจัยประการที่สำคัญคือมนุษย์ที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว โดยในองค์ประกอบของมนุษย์ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการเพิ่มปริมาณของขยะในแต่ละวันและในแต่ละปี ทั้งนี้หากประชาชนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการคัดแยกขยะในแต่ละประเภทในการทิ้งและการดำเนินการกำจัดในแต่ละ

ประเภทอย่างถูกต้องแล้ว ปริมาณและประเภทของขยะในแต่ละวันจะมีน้อยลงเนื่องจากขยะในบาง ส่วนชุมชนสามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ (อุภาศิริ เพชรสว่าง และ ประเสริฐ เล็กสรรเสริญ, 2540)

เทศบาลตำบลทุ่งยั้ง มีพื้นที่ 8.29 ตารางกิโลเมตร มีประชากร ณ 30 ธันวาคม 2545 จำนวน 10,704 คน เป็นชาย 5,068 คน หญิง 5,636 คน ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาล ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การรวมตัวของชุมชนเป็นลักษณะชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง มีปริมาณ ขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 6,210 กิโลกรัมต่อวัน อัตราการเกิดขยะมูลฝอย 0.6 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน การ จัดการด้านขยะของเทศบาลกระทำโดย เทศบาลตำบลทุ่งยั้งให้บริการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย ในเขตเทศบาล ประมาณ 5 ตัน/วัน พบว่ามีขยะตกค้างประมาณวันละ 1 ตัน/วัน กระบวนการกำจัด ขยะทำโดยนำขยะมูลฝอยไปทิ้งโดยวิธีเทลงในหลุมขนาดใหญ่ที่ขุดไว้ในพื้นที่ของเทศบาลเนื้อที่ ประมาณ 18 ไร่ (เทศบาลตำบลทุ่งยั้ง, 2547) ซึ่งการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งยั้งยังคงมีปัญหาและอุปสรรคและส่งผลให้การดำเนินการหรือการจัดการไม่สัมฤทธิ์ผล เช่น การขาด แคลนอุปกรณ์หรือเครื่องจักรกลในการกำจัดมูลฝอย ทำให้เกิดความสกปรก เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ และแพร่กระจายของเชื้อโรค ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน ปัญหาที่เกิดขึ้นเทศบาลได้ดำเนินการหาแนวทาง แก้ไข ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขยะมูลฝอย การจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาเครื่อง มือ อุปกรณ์ในการเก็บขนขยะให้เพียงพอ การรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการทิ้งขยะ และ โครงการรณรงค์เพื่อการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ในปีงบประมาณ 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อลดปริมาณขยะและลดปัญหามลพิษที่เกิดจากขยะ แต่จากระยะ เวลาที่ผ่านมาผู้ศึกษาไม่แน่ใจว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้งให้ความร่วมมือและปฏิบัติใน การคัดแยกขยะมากน้อยเพียงใดเนื่องจากไม่มีการประเมินผลหลังโครงการและไม่มีผู้ใดทำการ ศึกษาข้อมูลในด้านนี้มาก่อน

จากสถานการณ์และสภาพปัญหาโดยทั่วไปดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในการ ดำเนินการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ ประโยชน์ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้งเป็นอย่างไร เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และนอกจากนี้เพื่อเป็นแนวทางในการ สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานในการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้งและขยาย ผลไปสู่เทศบาลอื่น ๆ ต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

- (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- (2) เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยในชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- (3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในการให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

1.3 ความสำคัญของการศึกษา

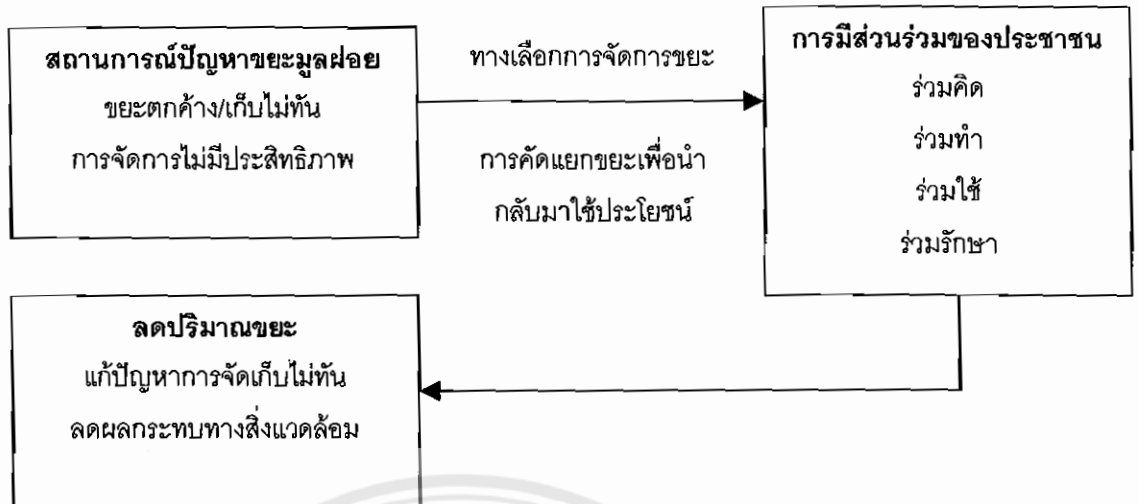
- (1) ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะก่อนส่งไปทำการกำจัด การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ของขยะที่ได้รับการคัดแยกและรูปแบบการกำจัดขยะในแต่ละประเภทที่ได้รับการคัดแยกของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง
- (2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการคัดแยกขยะมูลฝอยและการนำกลับมาใช้ประโยชน์ของประชาชน
- (3) เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการวางแผนและสนับสนุนการดำเนินงานในเรื่องขยะของเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นรายที่ยินดีตอบแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

คณะผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้งเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมใช้ และร่วมรักษา

ประชาชน หมายถึง ประชากร 3 กลุ่ม โดยจัดกลุ่มตามแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย ได้แก่ กลุ่มสาธารณชน กลุ่มเอกชนธุรกิจ กลุ่มภาครัฐ

ขยะมูลฝอย หมายถึง ของที่เหลือทิ้งจากการใช้สอยของประชาชนที่ทำการศึกษานในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง

การกำจัดขยะ หมายถึง รูปแบบในการดำเนินการทำลายขยะของประชาชนที่ทำการศึกษานในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง

การปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนที่ทำการศึกษานในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง

การคัดแยกขยะมูลฝอย หมายถึง การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยนั้น ๆ หรือการคัดแยกประเภทขยะจำพวก ขวด แก้ว กระดาษ พลาสติก ฯลฯ ที่ยังใช้ได้ ออกก่อน เพื่อนำไปขายหรือจะทิ้งแยกในแต่ละถังตามชนิดและประเภทของขยะแต่ละชนิด

การนำกลับมาใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำเอาวัสดุหรือของใช้กลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบเดิม นำมาซ่อมแซม นำมาใช้ทำประโยชน์อื่น ๆ หรือนำวัสดุไปผ่านกระบวนการผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่

ร่วมคิด หมายถึง การแสดงออกทางความคิดหรือการให้การสนับสนุนความคิดของผู้อื่น เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์

ร่วมทำ หมายถึง การลงมือปฏิบัติเสียสละแรงงานหรือร่วมสนับสนุนในการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์

ร่วมใช้ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากผลของการคัดแยกขยะมูลฝอย

ร่วมรักษา หมายถึง การเห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์

1.7 สมมติฐานของการศึกษา

หากประชาชนดำเนินการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างได้ร้อยละ 20 ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

